

Dzél 3. Kaszëbsczé zwãczì. Taneczné wiodro

Céle ùczbë

Pòznawczé:

- pòznanié inhibicyjno-incytycyjných (hamòwanié – pòbùdzanié) czwìczeniów, pòznanié nowých tanecznych elementów, pòznanié nowých zwrotów w jãzëku kaszëbsczim;

Sztòltacé:

- ùmiejãtnosc wëczëcò zmianów w mùzyce, sztòltowanié chùtczégò reagòwaniò na mùzyczne sygnałé, doskònalenié stëchòwò-rëchòwi kòrdinacje, rozwijanié ùmiejãtnoscë przemieszcziwaniò sã w przestrzeni, doskònalenié pòprawny emisje i intonacje glosu, sztòltowanié prawidłowì pòstawé dzecka, sztòltowanié mùzyczny pamiãcë, sztòltowanié pòczëcò estetyczni rëszaniò sã, sztòltowanié mùzyczny wëòbraznie, sztòltowanié koncentracje i ùwòdži;

Wëchòwawczé:

- rozwijanié ùmiejãtnoscë wespòldzejaniò w karnie i w pòrze, sztòltowanié wëtrwaloscë w pòkònywanim drãgòtów, pòbùdzenié òdpòwiedzalnòtë za pòwierzoné zadania, sztòltcenié nawzòjnégò szònowaniò sã;

Metodë robòtë

ekspòzycje, analiticzno-percepcyjnò, problemòwò-òdtwòrczò, problemòwò-analiticznò

Didacticzné pòmòce

piano

PLAN ZAJMÓW

Wstãp:

1. Przewitanie na muzycznym sygnale.
2. Zapoznanie uczniów z temata zajmów.
3. Marsz wstãpny w metrum 4/4.
4. Cwiczenia gimnastyczno-rozgrzewajãcë mùskle rãków i nóg:
 - a) „przezeblòkómë sã do tuńca”,
 - b) „kropczì”,
 - c) „pòdskòk”,
 - d) „akcent”.

Realizacjò tematu:

1. Zabawa *Tańcëjącé lëstë*.
2. Zabawa *Deszcz*.
3. Zabawa *Wiater*.
4. Zabawa *Plëta*.

Pòdsëmòwanié:

1. Cwiczenie inhibicyjno-incytycyjnë.
2. Przëbòczenié ò czim bëła mòwa na zajmach.
3. Pòzëgnanié na mùzycznym sygnale.

MERITORICZNY DZËL (30 min.)

1. Przewitanie na muzycznym sygnale (0,5 min.).

Ùczniowie stojã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkòlnégò. Szkòlny witò ùczniów, spiëwajãcë melodiczny zwrot: *Dobri dzëń*, a òni òdpòwiòdajã, spiëwajãcë: *Dobri dzëń*.

2. Zapoznanie z temata zajmów (0,5 min.).

Szkòlòcë stojã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkòlnégò.

Na dzyseszych zajmach pòznómë pòrà tanecznych figùrów, jaczé sã jak slédné wiodro za òknã – zmiennié. Ale zanim te figurë pòznómë, rozgrzejemë sã.

3. Marsz wstãpny w metrum 4/4 (5 min.).

Szkòlòwnicë pòrësziwajã sã pò òbwòdze kòła, wëkònjãcë pòsobicã zgòdno z mùzykã:

marsz	w kòle
biég	w „rozsëpce”
marsz	w kòle
pòdskòk	pò całi salë
marsz	w kòle

Cwiczenie wëkònywóné je przë akòmpaniamence szkòlnégò.

4. Cwiczenia gimnastyczno-rozgrzewajãcë (5 min.).

Szkòlòcë stojã w „rozsëpce” pò całi salë.

a) „przezeblòkómë sã do tuńca”

Zanim zatańcëjemë mùszimë sã pasowno òblëc. Wëgòdné bùksë, kòszla, dłudzé bótë (knòpi) czë szeroczi czitel, bluzka, baletczì (dzëwczãta). Tak tej zaczinómë òd prawi nodzi...

b) „kropczki” – uczniowie częjącę trzë te same zwãczy w rejestrze wiolinowym wëkònëją „trzë kropczki” nogã pò wczasnëszë prezentacje czwicznia przez szkólnëgò:

„pierszò kropka” – wërzucenié w przódk czerënkòwi nodzi z jednoczasnym dotkniëniã pòlcama stopë pòdłodzi,

„drëgò kropka” – przeniesienié czerënkòwi nodzi w bòk z jednoczasnym dotkniëniã pòlcama stopë pòdłodzi,

„trzecò kropka” – dostawienié czerënkòwi nodzi do pòstawë (pòzycjò VI w tuńcu – to je złączonë stopë).

c) „pòdskòk” – szkòlòcë częjącę melodiã, wëkònëją w tim času pòdskòczy z nodzi na nogã,

b) „akcent” – uczniowie częjącę glosny akcent w mùzyce, zascygają sã i wëkònëją skòk z jednoczasnym òbrotã ò 180 stopni (to znaczy – zmiëniwają czerënk).

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

5. Zabawa Tańcëjącë lëstë (3 min.).

Uczniowie pòrësziwają sã pò całë sãlë zgòdno z ritmã mùzycki gròny przez szkólnëgò. Òb czas ti zabawë szkòlòcë wëòbraziwają sobie, że sã lëstama tańcëjącyma na wietrze. Czej mùzyka bãdze òdzdrzadliwa spòdanié lëstów z drzewów, wszëtcë szkòlownicë przëstòwają i sã krãcã w mòlu. Mògã schwëcëc sã za rãce z nòblëzi stojãcã drëszkã abò drëchã (twòrzã dwójczy).

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

6. Zabawa Deszcz (3 min.).

Szkólny gòdò szkòlòkóm, że zmiëniło sã wiodro i bãdze padac. Czedë pòjawi sã mùzyka pòdobnò do czwicznia z kropkama, uczniowie przëstòwają i wëkònëją czwicznie trzech kropkòw (jak w czwicznim gimnastyczno-rozgrzewajãcym: „pierszò kropka”, „drëgò kropka” i „trzecò kropka”), tu mđacëch ilustracjã spòdaniò „trzech kropłòw”. Słowò „zmiana” òznòczò wëkònanié „kropłòw” drëgã nogã.

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

7. Zabawa Wiater (3 min.).

Naròz zriwò sã wiater. Szkòlownicë ùstòwiają sã w kòle skarniama zwròcony do wëstrzòdka i trzimają sã za rãce. Zaczinają biëg w prawã stronã. Na słowò:

- „hòp” zatrzëmują sã i pòdskakiwają w mòlu dwa razë,
- „zmiana” zatrzëmują sã i zmiëniwają czerënk biëgù.

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

8. Zabawa Plëta (3 min.).

Uczniowie stojã w dowolnym mòlu na sãlë, szcerowòny skarniama w stronã szkólnëgò. Szkólny pitò uczniów, co

pòjòwiò sã na drodze pò deszczu. Pò krótczi kòrbiònce szkólny zaczinò grac na pianinié i ròczy szkòlòków do tuńca w plëtach:

- akòmpaniament w rejestrze wiolinowym – nasladëją kropłë spòdajãcë na plëtë – pòwtòrzają ùkłòd z czwicznia gimnastyczno-rozgrzewajãcëgò,
- akòmpaniament w rejestrze strzëdnym – trãpiã noga-ma w plëce,
- akòmpaniament w rejestrze basowym – òbùma noga-ma skòczã w plëce.

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

9. Czwicznia inhibicyjno-incytycyjné (5 min.).

To czwicznie mò na cëlu pòwtòrzenié tanecznych elementów z wëzi przeprowadzonëch zabawów.

Szkòlownicë maszerëją pò sãlë zgòdno z ritmã mùzycki gròny przez szkólnëgò. W tim czwicznim bãdã wëzwëskiwónë hasła (w jãzëkù kaszëbsczim) i òdpòwiòdajãcë kòzdzëmù hasłu czinnoscë, chtërne nót je òbjasnac ucznióm przed zadaniem:

- „lëstë” – szkòlòcë twòrzã dwójczy i krãcã sã wkòł siebie,
- „deszcz” – przëstòwają i wëkònëją kòzdzã nogã trzë kropłë,
- „wiater” – twòrzã kòlò i wëkònëją biëg w prawã stronã,
- „plëta” – trãpiã trzë razë w plëce.

Czwicznie wëkònywónë je przë akòmpaniamence szkólnëgò.

10. Przypòmniënié ò czim bëła mòwa na zajmach (1,5 min.).

Szkòlòcë sedzã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkólnëgò.

Co më pòznelë dzysò na zajmach?

Toczi sã kòrbiònka szkólnëgò z uczniama na temat zajmów.

11. Pòzëgnanié na mùzycznym sygnale (0,5 min.).

Uczniowie stojã na swòjich mòlach szcerowòny skarniama w stronã szkólnëgò. Szkólny zëgnò sã z nima spiewajãcë melodiczno słowa pòzëgnaniò: *Do ùzdrzeniò*, a szkòlownicë òdpòwiòdajã spiewajãcë: *Do ùzdrzeniò*.

Tłòmaczenié: B. Ùgòwskò.

Natalia Bigus

instruktor i chòreògraf juniorsczich karnów w Kaszëbsczim Karnie Spiewù i Tuńca „Sierakowice” ze Serakòjc. Jakno mùzyk i instruktor tuńca specjalizëje sã w pòlsczi lëdowi tematicë, le przede wszëtczim w ùkòchònëch Kaszëbach. Szkólnò ritmiczi a sztòlëniò slëchù.

Pòjãcé prawów Kaszëbów

Rôczimë do wëzwëskaniô czwiczieniów sparlãczonëch z prawama Kaszëbów. Òb czas wëfùlowiwaniô zadaniów pòmòcą mdã: 1) *Ústów ò nôrodnëch i etnicznych mniészëznach a téz ò regionalnym jãzëkù (Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym)*, 2) *Eùropejskô kôrta regionalnëch i mniészëznowëch jãzëków (Europejska karta języków regionalnych i mniejszościowych)*, chtërne letkò mòże wëszëkac na stronie: www.isap.sejm.gov.pl.

1. Na spòdlim włòsny wiédzë wëfùluj pùsté mòle w teksee, tak cobë w całoscë bël òn zgòdny z faktama.

Òbjãcé Kaszëbów prawną òchronã dlugò bëło zdrzòdłã rozmajitëch spiérów. Sztridë te skùńczëjë sã z dniã (1) , tj. dniã ùchwòleniô ùstawù ò nôrodnëch i etnicznych mniészëznach, a téz ò (2) Òstatny dzël pòzwë tegò prawnégò aktu prawòdowca òdnòszò do Kaszëbów, chtërny w ùstawòwi nomenklaturze sã nazëwóny spòlëznã (3) jãzëkã – kaszëbsczim. Òd te czasu Kaszëbi zwëskelë ùprawienié do pòslëgiwaniô sã kaszëbsczim jãzëkã przed (4) gminë w mówie i (5) Òkróm òchronë w krajowym prawnym pòrzãdkù Kaszëbi zwëskelë téz òchronã w midzënòrodnym prawnym pòrzãdkù razã z ratifikacjã bez Rzeczpòspòlitã Pòlskã *Eùropejszi kòrtë* (6) spisóny w (7) Z te aktu midzënòrodnégò prawa pòlszczi ùstawòdowca zwëskòł (8) regionalnégò jãzëka, chtëren zgòdno z niã ni mòże bëc (9) ùrzãdowégò jãzëka państwa ani jãzëkã (10)

Pòprawné òdpòwiescë: (1) 6 stëcznika 2005 rokù, (2) regionalnym jãzëkù, (3) pòslëgiwającã sã regionalnym, (4) òrganama, (5) pismie, (6) regionalnëch i mniészëznowëch jãzëków, (7) Strasbùrgù, (8) definicjã, (9) dialektã, (10) wëchòdników.

2. Na spòdlim pòniższégò tekstu dój òdpòwiesc na pitania.

Drãgòtów dostarczìwò téz òkreslenié charakteru òbgòdiwónëch prawów. Jezlë prawny òbarnie pòdlëgò nië spòlëzna, a jãzëk, jaczim sã pòslëgiwò, dlòte téz gwësnë zdòwò sã bëc mëszlënié, w chtërnym prawa Kaszëbów mdã rozmióne jakno prawa jednostczì, wëchòdając z przënależeniô do zbiorowòtë, jakã je òbgadiwónò spòlëzna. Na stojizna bëła òmówionò w kònteksce szerok rozmiónech prawów mniészëznów bez M. Jabłòńsczégò, chtëren dól bòczënk na rozròzniwanié prawów, z jaczych zwëskiwò spòlëzna, òd tëch, jaczé slëchają jednostce przënależący do gwësnégò karna. W nym ùjãcym prawa kaszëbszczi spòlëznë nië sã kòlektiwnyma prawama wëchòdającyma z III generacje prawów człowie-

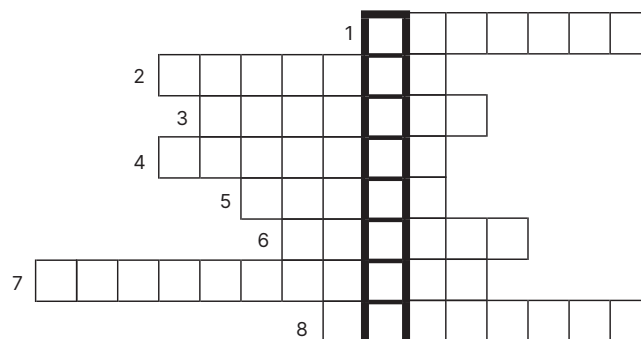
ka, a wòlotama i prawama, chtërnëch adresatama sã Kaszëbi, nôleżnicë kaszëbszczi spòlëznë, brëkòwnicë kaszëbszczégò jãzëka, jaczych jãzëkòwé ùprawieniã òbjimają dodòwkòwé, mającé normatiwné ùmòcowanié, òchronné mechanizmë ze wzglãdu na przënależenié do gwësnégò karna, twòrzacégò jãzëkòwã mniészëznã.

Klebba M., *Realizacjò prawów mniészëznów w òbrëmienim administracji na przëtròfkù spòlëznë pòslëgiwającã sã regionalnym jãzëkã – kaszëbsczim*, „Acta Cassubiana” 2021, s. 100.

- Zgòdno z ùstawã ò nôrodnëch i etnicznych mniészëznach, a téz regionalnym jãzëkù òchronã òstòł / òstelë òbjãti:
 - jãzëk regionalny – kaszëbszczi;
 - Kaszëbi;
 - wielejãzëczné spòlëznë.
- Na spòdlim dzysdniowi prawny stojiznë mòże letkò òkrëslëc charakter prawów Kaszëbów:
 - jo;
 - nié;
 - pòdlug M. Jabłòńczégò jo.
- Przëjãcé, że prawa Kaszëbów sã prawama ò kòlektiwnym charakterze znaczelòbë, że:
 - prawnã òchronã nië je òbjãtò kaszëbskò spòlëzna;
 - nië prawa wëchòdają z III generacje prawów człowieka;
 - Kaszëbi jakno spòlëzna nië zwëskelë prawny pòdmiotowòscë.
- Quasi prawnò òchrona Kaszëbów jakno spòlëznë wëchòdò z tegò, że:
 - sã òni pòdlug ùstawòdowcë etniczną mniészëznã;
 - sã òni pòdlug ùstawòdowcë etnicznym karnã;
 - sã òni brëkòwnikama kaszëbszczégò jãzëka.

Pòprawné òdpòwiescë: 1. a, 2. b, 3. b, 4. c.

3. Rozrzeszë krzìzówkã tikającã prawny stojiznë Kaszëbów.

- 1) Na nôwĕszzi rŏwiznie prawama Kaszĕbŏw zajimŏ sã Minyster Administracje i Bĕnowĕch
- 2) Pŏmŏrsczi Wŏjewŏda prowadzi gminŏw, w ŏbĕndze jaczych ŏstŏt wprowadzony pŏmŏcowi jãzĕk.
- 3) Nŏwiãkszŏ (pŏd wzglãdã lĕdnoscĕ) gmina, chtĕrna wprowadza pŏmŏcowã pŏzwã miejscowŏscĕ w kaszĕbsczim jãzĕkù.
- 4) Na spŏdlim ùstawù ò nôrodnĕch i etnicznych mniĕszĕznach, a tĕż regionalnym jãzĕkù ŏsta pŏwŏlŏnŏ Pŏspŏlnŏ Rządu a Nŏrodnĕch i Etnicznych Mniĕszĕznŏw.
- 5) Rok 2016 ŏstŏt ŏgłoszony bez Stowŏrã Personŏw Kaszĕbsczi Nŏrodnoscĕ „Kaszĕbskŏ Jednota” rokã kaszĕbiznĕ we wszednym
- 6) Ùstŏw ò nôrodnĕch i etnicznych mniĕszĕznach, a tĕż regionalnym jãzĕkù ùmŏzłĕwiŏ wprowadzyci pŏmŏcowĕch miejscowŏscŏw.
- 7) Do spŏlĕznĕ pŏslĕgiwajãcy sã regionalnym jãzĕkã – kaszĕbsczim pasowno stosĕje sã przepisĕ tikajãcĕ nôrodnĕch i etnicznych
- 8) Gmina, chtĕrna jakno pierszŏ wprowadza pŏmŏcowi ùrządowi jãzĕk – kaszĕbsczi.

Pŏprawne ŏdpŏwiescĕ: 1. Sprawŏw 2. Rejestr, 3. Wejrowŏ, 4. Kŏmisjŏ, 5. rĕmie, 6. pŏzwŏw, 7. mniĕszĕznŏw, 8. Parchŏwŏ.

4. Na spŏdlim włŏсны wiĕdzĕ i pŏdŏwkŏw nalazĕch w zdrojãch wĕbierzĕ „JO” abŏ „NIĖ”.

PITANIĖ	JO	NIĖ
Niejedny przedstŏwccĕ doktrinĕ kŏnstitucyjŏwego i midzĕnŏrodnĕgo prawa sã dbĕ, ŏe Kaszĕbŏw mŏzĕ klasyfikŏwac jakno mniĕszĕznã.		
Prawnŏ stojizna Kaszĕbŏw i kaszĕbszczĕgo jãzĕka je bĕlno ŏpisŏnŏ w warkŏwi prawny lĕteraturze.		
Dzysdnia je piãc gminŏw, jaczĕ majã wprowadzonĕ pŏmŏcowi jãzĕk – kaszĕbsczi.		
Z kaszĕbszczĕgo jakno pŏmŏcowĕgo jãzĕka mŏzĕ zwĕskac na wszĕtczich niwiznach samŏrządznĕ i rządowi administracje.		
Zgŏdno z ŏbŏwiãzãjącym prawnym pŏrządkã przĕnŏleznik kaszĕbsczi spŏlĕznĕ mŏzĕ zapisĕwac swŏje miono i nôzwĕskŏ zgŏdno z reglama kaszĕbszczĕgo jãzĕka.		

Pŏprawne ŏdpŏwiescĕ: JO, NIĖ, JO, NIĖ, JO.

5. Pamiãtŏj, ŏe jakno Kaszĕba jes ŏbĕwatelã pŏlsczĕgo państwa i mŏsz prawŏ do wszĕtczich wŏlnŏtŏw i prawŏw zagwĕsniwŏnĕch bez kŏnstitucjã a jinĕ prawne aktĕ. Mŏsz tĕż prawŏ do tpzw. dobrĕ administracje – tĕż w kaszĕbsczim jãzĕkù. Temù na spŏdlim wzoru przĕrĕchtuj wniosk ŏ ùprzĕstãpniĕniĕ pŏbliczny informacje, jaczi mŏzesz wĕslac do jedny z gminŏw, jaczĕ wprowadzĕlĕ pŏmŏcowi jãzĕk – kaszĕbsczi.

Wnioskŏdŏwca:

....., dn.

.....

(miono, nôzwĕskŏ abŏ pŏzwa pŏdmiotu, adres, ewentualno: numer mŏbilczy, elektroniczny adres)

Wasta / Wasnŏ

.....

Wŏjt / Bŏrmĕster Gminĕ / Miasta*

.....

WNIOSK ŏ ùPRZĖSTãPNIĖNIĖ PŏBLICZNY INFŐRMACJE

Na spŏdlim art. 2 ùst. 1 i art. 10 ùst. 1 ùstawù z dnia 6 sĕwnika 2001 r. ŏ przĕstãpie do pŏbliczny informacje (Dz.Ū. z 2016 r. pŏz. 1764 ze zm.) proszã ŏ ùprzĕstãpniĕniĕ infŏrmacjŏw w hewŏtnym ŏbrĕmienim:

.....

Rŏwnoczasno, na spŏdlim art. 14 ùst. 1 przĕwŏlŏnĕgo ùstawù, wnŏszŏm ŏ ùprzĕstãpniĕniĕ mie ww. infŏrmacje w hewŏtny spŏsŏb*:

- ùprzĕstãpniĕniĕ dokumĕntŏw do przĕzĕraniŏ (i ewentualno kŏpiowaniŏ) w ùrządze, w ùgŏdŏnym czasie;
- pŏdaniĕ infŏrmacjŏw elektronicznã pŏcztã na ww. adres;
- przĕslaniĕ infŏrmacjŏw na ww. adres;
- na jinĕ ŏrt:

Zŏs na spŏdlim art. 9 ùst. 3 ùstawù z dnia 6 stĕcznika 2005 r. ŏ nôrodnĕch i etnicznych mniĕszĕznach, a tĕż regionalnym jãzĕkù (Dz.Ū. z 2005 r. nr 17 pŏz. 141 ze zm.) wnŏszŏm ŏ ùprzĕstãpniĕniĕ tĕch tu pŏdŏwkŏw w kaszĕbsczim jãzĕkù.

.....
 (pŏdpis)

* Niebrĕkŏwnĕ sztrichnãc.

Kòždô infòmracjô ò pùblicznëch sprawach je infòmracjã pùblicznã w rozmienim ùstawù i pòdlégò ùprzëstãpniémù na spòdlim i w tribie òkreslonym w tim tu ustawie. (art. 1 ùstawù z dnia 6 sėwnika 2001 rokù ò przëstãpie do pùbliczny infòmracje).

Tak tej, twój wniosk mòże tēkac np. wielënë ùczãstników ùczbē kaszēbsczégò jãzeka w ti gminie, dētków, jaczē òstatē dóné na b̀udacjã stegnē dlŃ kołŃw, f̀unkcjonowaniŃ urzãdu.

Taczi wniosk mòże wēslac kòzdi, nawetka niēdozdrzeniãli. Mòże gŃ wēslac pŃcztã, mailã abŃ bez ePUAP. Gmi-na mŃ 14 dni na daniē òdpŃwiescē.

Matėusz Klebba (KlebbŃw Matis)

sztudera prawa Wēzszi SzkŃłē Administracje i Biznesu miona E. KwiatkŃwsczégŃ w Gdini, przēnŃleznik Radzēnē KaszēbsczégŃ Jãzeka, wespŃtãżŃzca Karna Kaszēbsczi MłŃdzēznē „NowŃ Tatczēzna”, tłŃmacz i autŃr m.jin. ŁacyńskŃ-pŃlskŃ-kaszēbsczégŃ słŃwarza grzēbiniē. ZajimŃ sã promŃcjà i ùczãtim Ńbrobieniem tematyczi z Ńbrēmia prawŃw KaszēbŃw. WespŃtrobi z prawnym karnã N3.Legal.

MariŃ FŃrmela

Klasē VII-VIII spŃdleczny szkŃłē
(2 ùczbŃwē gŃdzēnē)

LãbŃrg – kaszēbsczē miasto z eũropejskã klasã. HistoriŃ i turystika

Cēle ùczbē

Ùczēn...

- pŃznŃwŃ historiã LãbŃrga i pŃchŃdzenie pŃzwē,
- pŃznŃwŃ pŃŃzenie geŃgraficznē miasta,
- pŃznŃwŃ znŃnē Ńsobē sparłãczŃnē z LãbŃrgã,
- rozb̀udzywŃ w se cekawŃtã pŃznŃwaniŃ, Ńsobliēwie mŃli tatczēznē,
- rozwijŃ pŃczēcē swiãdē i przēnŃleznŃtē do regionu,
- rozb̀udzywŃ mitŃtã do Kaszēb (i swŃjégŃ miasta),
- bŃgacy i rozwijŃ słŃwiznã,
- sztŃłcy sprawnosć czētaniŃ ze zrozumieniem,
- sztŃłcy sprawnosć gŃdaniŃ,
- rozmiēje fŃrmułŃwac ŃdpŃwiedzē na zapētania,
- bezb̀lãdno przepisywŃ wērazē w kaszēbsczim jãzēkũ,
- rozmiēje robic ze zdrzŃdłŃwim tekstã;

Metodē robŃtē

robŃta z tekstã, kŃrbiŃnka, słŃwnē czwiczenia

Didakticznē pŃmŃce

mŃbilczi z dostãpã do internetu abŃ wēdrēkŃwŃnē symbolē miasta, dodŃwczci ze scenarnika, biŃtē abŃ farwnē kŃrtczi A4, mazaczi, magnesē, słŃwarze kaszēbsczégŃ jãzeka

BibliografiŃ

- *Bedeker kaszubski nowy*, Tadeusz Bolduan, Gdańsk 1997.
- *Dzieje Lęborka*, Praca zbiorowa pod. red. JŃzefa Borzyszkowskiego, Lębork – Gdańsk 2009.
- *Kaszēbsczi słŃwŃrz normatiwny*, Eugeniusz GŃłãbk, Gdańsk 2005.
- *Lębork na pięciolinii*, Lucyna Siedlik, Wojciech Siedlik, Lębork 2010.
- *SłŃwnik polsko-kaszubski*, Jan Trepczyk, Gdańsk 1994.

- *Ziemia Lęborska. Przewodnik Turystyczny*, Wiesław Budkowski, Przemysław Mikusiński, Lębork 2012.
- *200 miast wraca do Polski*, dr Władysław Jan Grabski, Poznań 1947.

WŃrt wēzwēskac internetŃwē stronē, taczē jak:

- www.lebork.pl,
- www.polskieszlaki.pl,
- www.magazynkaszuby.pl
- <https://miesiecznikpomierania.pl> (ŃrmũzdŃwē Skrē).

Cyg zajmŃw

1. SzkŃlny witŃ sã z ùczniãmi i gŃdŃ: *Na ùczbie bãdzemē gŃdelē Ń LãbŃrgũ. Zapiszta w zesziwkach temat ùczbē: LãbŃrg – kaszēbsczē miasto z eũropejskã klasã.*

2. SzkŃlny rŃczi ùczniŃwŃ do kŃrbiŃnczi: *Znajeta LãbŃrg? MŃzē wa czēta historiã pŃzwē tegŃ miasta? Wiēta, co je jegŃ herbã i stanicã? W tim mŃlu szkŃlny rŃczi szkŃłŃkŃwŃ do wēzwēskaniŃ internetu w swŃjich mŃbilkach abŃ przēpinŃ do tŃflē wēdrēkŃwŃny herb i stanicã – je to leznŃsc do gãbnégŃ Ńpisēnkũ nēch symbolŃw.*

3. SzkŃlny dzieli szkŃłŃwnikŃwŃ na karna i rozdŃwŃ kŃzdemũ karnu tekst (**DodŃwk nr 1**) i zadaniē do wēfũlowaniŃ (**DodŃwk nr 2**). W mni zaawansŃwŃnēch karnach tekst mŃzna pŃdzielēc na dzēle, Ńsobnē dlŃ kŃzdzēgŃ karna.

4. SzkŃlny rŃczi karna, bē wēmienitē (na spŃdlim tekstu) wszētkŃ, co parłãczi sã z kaszēbiznã w LãbŃrgũ. Jeden wēbrŃny ùczēn z kŃzdzēgŃ karna zapisēje ùdbē na tŃflē, a szkŃlny mŃnitorēje pŃprawny zŃpis.

5. SzkŃlny rŃczi szkŃłŃwnikŃwŃ, bē dobrelē sã w karna (lēcza szkŃłŃkŃwŃ w kŃzdzim karnie zanŃlégŃ Ńd lēczbē ùczniŃwŃ w klasē, ale sygnie 3-4 Ńsobē w kŃzdzim karnie) i zachãcywŃ jich do napisaniŃ czile krŃtczych zēwiszczŃwŃ zachŃwŃliwajãcēch miasto tak, cobē letnicē chcelē tu przējachac. W tim cēlu szkŃlny rozdŃwŃ 5 biŃtēch

(abò farwnĕch) kŏrtków A4 na kŏzdĕ karno i mazaczi, bĕ zĕwiszcza òstałĕ zapisónĕ na kŏrtkach. Zĕwiszcza mają bĕc napisónĕ pŏ kaszĕbskù, tak tej dostãpnĕ sã sŏwarze w salĕ, a szkŏlny mŏnitorĕje pracã uczniŏw. Karno, jaczĕ zapisze swŏje zĕwiszcze na kŏrtce, przĕpinŏ je magnesã do tŏflĕ.

6. Szkŏlny rŏczi uczniŏw do wespŏlrobŏtĕ w tĕch samĕch karnach: *Napiszta wiĕrztã abò piesniczkã (na wĕbrŏnã melodiã) ò Lãbŏrgù.*

7. Na kùnc ùczbĕ szkŏlny rŏczi kŏzdĕ karno do zaprezentowaniŏ swŏjich wiĕrztŏw abò spĕwkwŏw. Wŏrt zapisac ne ùdbĕ, bĕ miec pŏzni leznosc wĕzwĕskaniŏ uczniŏwsczĕgŏ ùtwŏrstwa na apelach pŏswiãconĕch mŏli taczĕżnie abò na miastowĕch rozegracjach.

Dodŏwk nr 1

Lãbŏrg je pŏłożony na nordze Kaszĕb, 80 km na zŏpŏd òd Gduńska. Lãbŏrg leži nad rzĕkama Łĕbã i Őkalĕcã, niedalek òd Lĕbŏwidzczĕgŏ Jezora – w wiŏldzi pradolĕżnie pŏmŏrsczi – dlŏte zwŏny je razã z òkŏlim, mŏdrã krŏjnã.

Pierszŏ pŏzwa ti zemi to: „Łebno”, pŏzni „Lewino”, Krzĕżŏcĕ zŏs zmienilĕ jã na „Lewinburg”, a Niemcĕ na „Lauenburg in Pommern”. Ta òstatnŏ pŏzwa funkcjonowa ò 1945 r., a Pŏlszĕ spŏlaszĕlĕ jã na „Łĕbork”.

Herbã Lãbŏrga je òbrŏzk lwa i zaŏstałoscĕ òbarnĕch mŏrŏw, niži zelŏne pasmŏ i mŏdrĕ wałĕ rzĕczy Łĕbĕ. Flaga Lãbŏrga mŏ mŏdrĕ spŏdlĕ, a na westrzŏdku je herb miasta.

Miasto òd 25 lat mŏ swŏjĕgŏ patrŏna, na chtĕrnĕgŏ wszĕtcĕ zgŏdno wĕbrelĕ Apŏsztoła sw. Jakùba Starszĕgŏ.

Kãsk historie

W stŏrodŏwnĕch dziejach na Lãbŏrsczi Zemi mieszkelĕ Słowianie. W strĕdnowiecznĕch dziejach zemia ta slĕcha do ksãżãt Gduńszĕgŏ Pŏmŏrzŏ. Krzĕżŏcĕ, pŏtemù, jak w 1308 r. napedlĕ i dokŏnĕlĕ tpzw. „rzezĕ” Gduńska, rozpanoszĕlĕ sã tĕż i w Lãbŏrgù. 6 stĕcznika 1341 roku wiŏldzi mistrz zŏkŏnu krzĕżaczĕgŏ Dietrich von Altenberg nadŏł Lãbŏrgŏwi status gardu na prawach krĕzu. Lãbŏrg bĕł wŏżnym mŏlã na hańdlowim szlachù Szczĕcĕno-Gduńsk.

W 1410 roku na krŏtkŏ miasto przejiãło pŏlszczĕ wŏjskŏ krŏla Władisława Jagellĕ. Pŏ panowaniŏ Krzĕżŏków przez krŏla Kadzmiĕrza Jagellończika, Lãbŏrg òstŏł wcygniony do Pŏlszczi razã z całim Gduńszĕm Pŏmŏrzim. Pŏtemù krŏl òddŏł Lãbŏrg w lenno Grifitŏm, zŏpadnopŏmŏrsczim kszĕżcŏm. Pŏ smiercĕ òstatnĕgŏ kszĕżca z tegŏ rodu – Bŏgùsława XIV, Lãbŏrg przez 20 lat bĕł w pŏlszczich rãkach pŏd rzãdã pŏlszczich krŏlŏw – Władisława IV i Jana Kadzmiĕrza, to je òd 1637 do 1657 roku.

W 1657 r. krŏl Jan Kadzmiĕrz òddŏł zemiã lãbŏrskã w lenno brandenbŏrsczĕmù elektorowi Friedrichŏwi Wilhelmŏwi I, procĕm ji mieszkańcŏw. Pŏ I rozbiŏrce Pŏlszczi, w 1772 r. Lãbŏrg razã z całim Pŏmŏrzim òpanowelĕ Prĕsowie.

Do Pŏlszczi Lãbŏrg zaczął przĕnależec dopiĕrce w 1945 roku, pŏ II swiatowi wojnie. Miasto pŏ wojnie do nĕdži zmienilo swŏjich mieszkańcŏw. Sã nima przĕbĕlcowie z wszelejaczich strŏn Pŏlszczi i z Kaszĕb. W Lãbŏrgù terŏ mieszkŏ pŏnad 35 tĕsãcy lĕdzy.

Zabĕtczi, atrakcje i kùltura Lãbŏrga

Chŏc Lãbŏrg òstŏł mŏcno zniszczony przez sowieckã armiã w 1945 roku, jednak òstało sã czile wŏrtnĕch i czekawĕch zabĕtkŏw. Sã to: krzĕżaczci zŏmk, 4 basztĕ i zaŏstałoscĕ òbarnĕch mŏrŏw z XIV w., òbĕnda Stŏrĕgŏ Miasta, gŏticczi kŏscŏł sw. Jakùba z XIV w., neogŏticczi kŏscŏł NMP Krŏlewi Pŏlszczi, mieszczi rŏtĕsz – widzałŏ budacjŏ z kùńca XIX w., a na ji mŏrach je prãt chełmińszci, chtĕren wĕznŏczŏ strĕdnowiecznã miarã – 4,3266 m dŏugŏscĕ, krzĕżaczci spikrz solny, karczma, krzĕżaczci mlin i dodŏm młĕnarza, bŏdink pŏcztĕ, Stŏri Browar, bŏdink Pŏwiatŏwĕgŏ Starostwa, bŏdink Mieszczi Biblioteczi, wieża cĕsnieniŏ, dŏwni zw. Bismarckturm, a terŏ je tam òddzĕł mieszcĕgŏ mŏzeum. Je to baro nowŏczesnĕ mŏzeum z interesĕjącym wĕstŏwkã archeologie i tĕż z tarasã, z chtĕrnĕgŏ rozczygŏ sã piãkny widok całĕgŏ òkŏlĕgŏ. Czekawã atrakcjã je tĕż wiŏldzi zbiĕrnik, w chtĕrnym czedĕs bĕła gromadzonŏ wŏda, co pĕnãta do miasta. Lãbŏrsczĕ mŏzeum bŏszni sã eksponatã apartnym na skalã kraju, a nawetka i Èuropĕ. Je to szklanŏ rĕba nalazłŏ w grobie z przĕłomù II i III wiekù. Ekspŏnat, chŏc mŏ kŏł 1800 lat, baro dobrze sã ùchŏwŏł i je archeologicznã perelkã.

W mŏzeum mŏżna pŏdzĕwiãc wĕstŏwczci zbiĕrŏw etnograficznĕch, historycznĕch, numizmatŏw, lĕdowĕgŏ kùńsztu, dzĕła mieszcich artistŏw i jinĕch dokŏzcŏw. Tuwŏ mŏżna òbezdrzec film ò historie Lãbŏrga i dowiedzec sã, jak miasto wĕzdrzało w strĕdnowieczim. W miesce je wŏrt tĕż òdwiĕzĕc czekawã Galeriã Jakùbŏw, chtĕrna przedstŏwiŏ 25 wszelejaczich znŏnĕch Jakùbŏw.

Lãbŏrg przĕnŏlĕgŏ do Pŏmŏrsczi Drodzi sw. Jakùba Apŏsztoła, chtĕrna je dzĕlã Èuropejszczi Drodzi i prowadzy do Santiago de Compostela w Szpanie i grobù sw. Jakùba Starszĕgŏ.

Nŏwiksã rozegracjã w Lãbŏrgù, òrganizowanã òd pŏłowĕ lat 90. XX w., sã Lãbŏrsczĕ Dnie Jakùbŏwĕ. Gromadzy tĕsãce mieszkańcŏw i turistŏw. Impreza je pamiãtkã òdpustowĕch jŏrmarkŏw, jaczĕ bĕlĕ w Lãbŏrgù w strĕdnych stalatach.

Do aktywnĕgŏ wĕpŏczinkù czĕ dlŏ òddichnieniŏ, mieszkańcĕ majã krĕtã pĕlwalniã, tenisowĕ kŏrtĕ, skatepark, spŏrtowi stadiŏn, bŏjiska, halã, krãglowniã, kino, trzĕ snŏżĕ parczy, a zĕmã sztĕcznã pŏrgŏwkã.

Znŏny lĕdze zrzeszony z Lãbŏrgã to: Paul Nipkow – wĕnalŏzca telewizje (jegŏ matka Teresa z d. Magdalińskŏ miała kaszĕbskã rodowiznã), Sztĕfŏn Fikùs – kaszĕbszczi pisŏrz, Mieczisłŏw Strijewszci – pŏlszczi pŏeta, Tomŏsz Sobisz – artista rzezbŏrzczi, dobĕtnik Őrmŏzdowi Skrĕ w 2013 roku. Nŏdgradã Őrmŏzdowi Skrĕ dobĕto tĕż Lãbŏrsczĕ Bractwŏ Historicznĕ w 1999 roku.

Őd 1985 roku w Lãbŏrgù òrganizŏwany je Őgłŏwŏpŏlszczi Kŏnkùrs Lĕteraczci m. Mieczisława Strijewszĕgŏ, òbjimajãcy ùtwŏrstwŏ pŏeticczĕ i prozatorszczĕ. Specjalnĕ nŏdgradĕ sã przĕznŏwŏnĕ za dokazĕ w kaszĕbszczim jãzĕku abò ò kaszĕbszczi tematicĕ.

W II pŏłowie ùslĕgŏ wiekù pŏwstałĕ 4 piesniczczi ò Lãbŏrgù, tj: *Lãbŏrskŏ piesniczka* (1961 r.), *Lãbŏrsczi grŏd, Walc Zemi Lãbŏrsczi* (1975 r.), *W Łĕbĕ pradolĕnie* (1985 r.). Nŏbarzi znŏnŏ je *Lãbŏrskŏ piesniczka*. Spĕwãlĕ jã całĕ rodzĕnĕ.

Sã tĕż wiĕrzte ò Lãbŏrgù. Pŏ kaszĕbskù, takã wiĕrztã (jãż 24 sztrofczi) napisŏł Benedikt Karczewszci. Pŏ pŏlskù sã wĕdŏnĕ dwa zbiĕrczi wiĕrztŏw ò Lãbŏrgù: Izabelĕ Baczewszci *Mŏje miasteczko* (Lãbŏrg 2014) i Marie Michałŏwsczi *Mŏdrŏ kraina* – wiĕrztĕ dlŏ dzĕcy (wĕdŏwizna niezŏnŏ).

Mieszkańc Lăbòrga, ùznóny mùzyk Juliusz Mòwiński, òpracowòł kaszëbsczé piesnie Jana Trepczika w dwóch zbiérkach: *Rodnô Zemia* (Gduńsk 1974 r.) i *Mòja chëcz* (Gduńsk 1978 r.).

W miesce dzejają artisticzné karna. Òsoblëwò zastùzoné dlô kaszëbszczich tradicji są: Zespòł Piesni i Tuńca *Zemia Lăbòrskô*, a téż karna *Lewino* i *Frantówka*. Dzejò tu téż Òrkestra *Dătô Zemia Lăbòrskô*.

W 1956 rokù w miesce swòje dzejanié zaczął Kaszëbskò-Pòmòrsczé Zrzeszenié. W kòscele pw. sw. Jakùba są òdpròwioné rôz w miesăcu msze swiâte z kaszëbskà liturgià słowa. Pierszi rôz takò msza bëła tu sprawòwònô 17 rujana 1989 rokù. A w Wiòldzim Pòsce, w kòzdi wtòrk je kaszëbskô Droga Krzizewô.

Pòzwé kaszëbszczich sztrasów w Lăbòrgù to: Aleksandra Majkòwsczegò, Cenòwé, Derdowsczegò, Mscëwòja II, Òbrama, Wicka Rogalë, Grifa Pòmòrsczegò i téż ùlëca Kaszëbskô.

Dodòwk nr 2

W stòrodòwnëch dzejach na mólach lăbòrsczi zemi mieszkelë

W strzédnowiecznëch dzejach zemia ta slëcha do ksązãt

Pòtemù rozpanoszëlë sã w Lăbòrgù

W rokù Lăbòrg dostòł status gardu na prawach krëzu.

Lăbòrg bët wòzным mólã na hãndlowim szlachù

W 1410 rokù miasto przejąłò pòlsczé wòjskò króla

Pòtemù król Kadzmiérz Jagellończik òddòł Lăbòrg w lenno, zòpadnopòmòrsczim ksyżëcóm.

Pò smiercë òstatnegò ksyżëca z tegò rodu, Lăbòrg przez 20 lat bët w pòlsczych rãkach, to je òd do rokù.

Król Jan Kadzmiérz òddòł zemiã lăbòrskà w lenno

Pò I rozbiòrze Pòlsczi, Lăbòrg razã z całim Pòmòrziem òpanowelë

Do Pòlsczi Lăbòrg zaczął przënalezec w rokù.

W Lăbòrgù mieszkò pònad tësacy lëdzy.

Tekstë z Dodòwków 1 i 2 òstałë przërëchtowóné przez àutorkã na spòdlim zdrzòdłòw i jì wiédzë.

Mariò Fòrmela

pòchòdzy z Lënii, mieszkò w Lăbòrgù. Emeritowònô szkòlnô religii i kaszëbsczegò jãzëka. Àutorka dokazów: *Žëczbë, cytatë i pòzdròwczki pò kaszëbskù* (Łëczyce 2020) i *Chto le kaszëbsczì jãzëk dobrze znaje ten z nim òbjachac mòże wszëtczë kraje* (Wejrowò 2022).

W Lăbòrgù. Òdj. A. Dzãcelskô-Jasnoch

Katarzëna Bùtowskô

Rozegracjô – „namaluj stolema”

Jigra mòże pòsłużec do nôuczni partów cała.

1. Nôlezi przërëchtowac: mazaczi abò krédczzi, szari papiór i 2 kòstczi do graniô.

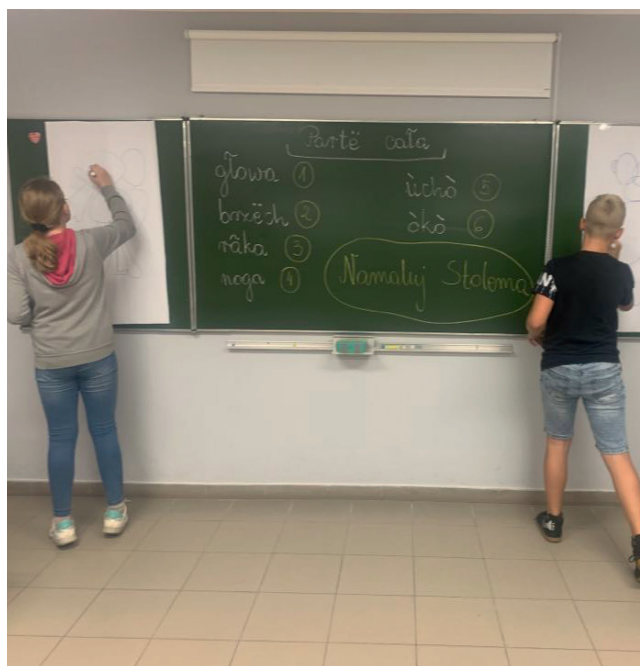
2. Ùczniów dzelimë na dwa równé karna i ùstówiomë pò jedny stronie salë. Kòždé karno mô jednã kòstkã do graniô.

3. Pò drëdżi stronie salë wiészómë arkùsze szarégò papioru, pò jednym dlô kòždégò karna i kładzemë mazaczi.

4. Na tòflë zapisëjemë partë cała i lëczbã òczków, jakô je jima przëpòrzãdkówónô, np.: 1 òczkò – głowa, 2 òczka – ùchò, 3 òczka – brzëch, 4 òczka – noga, 5 òczków – òkò, 6 òczków – rãka.

5. Karna mają za zadanié jak nôchùtczi namalowac Stolema. Pierszô òsoba kùlô kòstkã, a tej chùtkò biegô do papioru namalowac przëpòrzãdkówóny wëkùlóny lëczbie dzël cała stolema.

6. Wëgriwô to karno, chtërno chùtczi namalëje całégò stolema (mùszi miec wszëtczë czãscë cała). Mòże sã zdarzec, że stolem bådze miôł 4 nodżi abò 6 ùszów. Pòtemù mòżeta pòrównac, chtërno karno mô cekawszégò stolema.

Katarzëna Bùtowskô

szkólnô kaszëbsczégò jãzëka, przëdniczka Stowòrë Szkólnëch Kaszëbsczégò Jãzëka.